

Шепітько Тарас Володимирович

До питання про сутнісні виміри гібридної війни: класичні і новітні уявлення

УДК 327.019.51

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.21>

Шепітько Тарас Володимирович
аспірант
Національної академії державного управління при Президентові України
вул. Антона Цедіка, 20, Київ, Україна

У статті аналізуються різноманітні підходи науковців до трактування феномена гібридної війни. Зазначається відсутність єдиного політико-дипломатичного та військово-правового консенсусного підходу політологів до зазначеної проблеми. Розглядаються історичні паралелі, ідентичності та відмінності минулих комплексних тотальних конфліктів із сучасними гібридними війнами. Систематизується хронологічна трансформація поняття змішаних (гібридних) воєн. Наголошується на наявності недоліків державної безпекової політики України з протидії тотальним гібридним загрозам через безініціативність та рефлекторну вторинність такої політики. Акцентується на тому, що гібридна війна є не тільки складною комбінацією традиційних та нетрадиційних методів ведення війни, які включають використання як сил військового характеру, так і передусім політичних, дипломатичних, інформаційних, пропагандистських, електоральних, психологічних, економічних, політтехнологічних, кібердиверсійних та терористичних заходів сторін, а також є новим етапом розвитку негласних загальнополітичних міждержавних відносин в умовах конкуренції між країнами. Наголошується на знеособленому, прихованому характері дії, що застосовуються учасниками гібридної війни.

Аналіз трансформації поняття гібридної війни здійснюється автором на фоні триваючої гібридної агресії щодо України з боку Російської Федерації, тому вивчення та систематизація гібридних загроз є досить актуальним питанням сьогодення. Крім цього, з використанням порівняльного методу досліджень аналізується відмінність між українсько-російським конфліктом та іншими конфліктами на пострадянському геополітичному просторі. Дуже важливим чинником для аналізу стали наукові здобутки провідних українських та закордонних дослідників гібридних воєн, наукові теорії та прикладні концепції щодо стратегії та методів гібридних (змішаних і тотальних) міждержавних конфліктів та протистоянь.

Дослідження було здійснено в широких хронологічних межах, що дало змогу оцінити порівняльним та формально-логічним методом передумови та наслідки гібридних воєн на більш масштабних об'єктах оцінки проблеми.

Метою дослідження є систематизація та використання в подальших наукових дослідженнях щодо ієрархії пріоритетних напрямів безпекової політики України, в тому числі, необхідності формування комплексної превентивної стратегії запобігання гібридним загрозам.

Результати аналізу можуть бути використані під час роботи органів влади України та її політичних інститутів у процесі модернізації основних нормативно-правових документів, які регулюють аспекти безпекової політики України.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна війна, гібридна агресія, безпекова політика, санкції.

Вступ. Життєва необхідність запобігання, уникнення, мінімізації та упередження зовнішніх загроз як воєнного, так і змішаного (гібридного) характеру, підготовка до можливого захисту від гібридної агресії чи іншого сучасного змішаного протистояння з іноземними державами чи блоками, а також здійснення такого захисту сучасними методами у випадку вже розпочатої гібридної агресії, має стати важливою складовою частиною сучасної безпекової політики будь-якої країни. Особливо це стосується України та інших держав колишнього СРСР, які через сусідство та спільні кордони з традиційно агресивною, милітаризованою та експансіоністською за своєю природою Російською Федерацією, перебувають в її поясі політичної та військової нестабільності.

З огляду на очевидні прогалини в ефективності у функціонуючій нині системі забезпечення національної безпеки України, одним із найважливіших питань для державної політики є зміна концептуальних підходів, переосмислення пріоритетів

та відповідна комплексна модернізація політики безпеки держави на фоні нових гібридних загроз XXI століття. Через це вивчення, систематизація та аналіз теоретичного і прикладного наукового доробку в цьому розділі науки, аспектів гібридної війни та її складових компонентів, її передумов та наслідків для політичної системи та політичних процесів є досить актуальним питанням і дуже цікавить науковців різних напрямів знань від політичних до суспільно-філософських та економіко-правових дисциплін.

Мета та завдання. Метою статті є узагальнення сучасних підходів до виявлення сутності гібридної війни у вимірі класичного і сучасного бачення цього явища. Серед спеціального напрямку – формування авторського бачення гібридної війни на тлі подій, пов'язаних з агресією РФ проти України. Нове, більш модернізоване трактування основних пріоритетів стратегії державної політики в безпековому секторі, запропоноване автором статті, допоможе надолужити відставання та скорегувати вторин-

ність та залежність від порядку денного агресора, що склалися в останні роки, а також забезпечити більш стійкі до зовнішніх викликів сучасні суспільно-політичні та законодавчі конструкції, що забезпечують стабільність державної, правової, безпекової та політичної системи на фоні сучасних змішаних гібридних (тотальних) загроз.

Методи дослідження. Формування узагальнених уявлень про сучасні виміри гібридної війни об'єктивно зумовлює використання автором комплексного підходу до розгляду предмета дослідження. У роботі використано порівняльний метод для визначення специфіки класичних і сучасних проявів гібридних війн. Серед методів дослідження – формально-логічний метод, що дав змогу сформулювати авторське бачення безпекової політики, адекватної модернізованому сприйняттю гібридних загроз.

Результати. Російська Федерація на початку третього тисячоліття нашої ери внаслідок неприхованого військового вторгнення окупувала та згодом анексувала міжнародно визнану українську територію – Автономну Республіку Крим, а також розв'язала та брала безпосередню участь у військових діях на деяких частинах та в окремих районах Луганської та Донецької областей України, що, відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 1974 року № 3314, не може тлумачитись інакше, ніж акт міжнародної агресії, під якою розуміється «застосування військової сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності та політичної незалежності іншої держави» [1].

Агресія РФ проти України, втім, набула характеру тотального протистояння, коли поряд із класичними методами та способами ведення війни країна-агресор застосувала ще й нові сили і засоби як елементи гібридної війни, а саме: масове вербування російською розвідкою та спецслужбами посадових осіб центральних органів виконавчої влади України, провокування до державної зради військових та державних службовців, підкуп, саботаж, терор, залюкування, інформаційно-психологічні операції, кібератаки на стратегічні комп'ютерні та інформаційні мережі України, виведення з ладу стратегічних об'єктів інфраструктури, енергетики та промисловості, застосування парамілітарних напівкримінальних загонів бойовиків та іноземних найманців, застосування підконтрольних стійких кримінальних угруповань, залучення під виглядом мирних жителів так званих некомпатантів в особі попередньо організованих і озброєних «добровольців» та «Азаків» із РФ, приватні військові компанії, інформаційні пропагандистські атаки «зомбування» та масової дезінформації місцевого населення, зовнішнє та внутрішнє втручання в організацію та перебіг виборів (референдумів), знищення промислових підприємств та вивіз їх за кордон тощо.

Ефективно протистояти такій формі агресії можна тільки як дзеркальними засобами, так і асиметричними методами, в тому числі превентивними, спираючись на рішучі дії, спрямовані на захист інформаційного простору України, застосування системи економічних, персональних та юридичних санкцій, а також широкий добровольчий патріотичний рух та волонтерські організації по допомозі армії та органам державної влади на перших етапах протистояння агресії.

Втім, формування відповідної безпекової стратегії на випередження передбачає чітке уявлення того, які прояви має і може мати в перспективі агресія гібридного характеру з окресленням інноваційних проявів гібридної війни, які формуються з урахуванням розвитку технологій в усіх сферах суспільства.

Зазначимо, що відповідно до інформації Політологічного енциклопедичного словника термін «гібридна війна» визначається як війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором у державі, вибраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів із подальшим їх використанням для послаблення жертви гібридної агресії та досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною [2].

Поодинокі елементи гібридної війни мали місце майже в усіх збройних конфліктах минулого, хоча традиційним залишалось сприйняття війни як безпосереднього збройного (воєнного) протистояння сторін. Саме так окреслював війну відомий прусський генерал та військовий теоретик початку XIX століття Карл фон Клаузевіц, якому належать вираз: «Війна є продовження політики іншими засобами» [3].

У класичній війні, за Клаузевіцем, головним інструментом виступає армія (регулярні збройні сили), за допомогою якої держави і народи у формі бойових дій вирішують свої стратегічні політичні цілі щодо знищення армії супротивника, захоплення чужих територій, природних, енергетичних та людських ресурсів із метою примушення інших держав до виконання своєї політичної волі та/або їх повного знищення.

Якщо логічно перефразувати Клаузевіца, гібридна війна своєю чергою може бути трактована як здійснення політики невоєнними засобами з метою ідеологічної, економічної та психологічної підготовки до класичної збройної війни на винищення супротивника.

К. Попович вважає, що «одними з ідеологів виникнення самої ідеології гібридної війни були лідери Третього рейху, сам Адольф Гітлер, а також (не меншою мірою) рейхсміністр народної освіти та пропаганди Німеччини Пауль Йозеф Геббельс» [4, с. 75].

Останній був тією людиною, до повноважень і компетенції якої саме належали питання

забезпечення ідеологічного підґрунтя та психологічного провокування, розв'язування та ескалації бойових дій [4, с. 75].

Саме гітлерівська пропаганда була тим стрижнем, що об'єднував нацистський режим та дозволяв йому утримувати підкореними суспільство та армію. Рейхсміністр Геббельс наполягав: «Пропаганда може та повинна, особливо під час війни, відмовитися від гуманізму та естетики, як би високо ми їх не цінували, через те, що в боротьбі народу йдеться ні про що інше, як про його існування» [4; 5].

Їхніми дзеркальними візаві у Другій світовій війні були, очевидно, керівники Радянського Союзу Й. Сталін, Л. Берія та В. Молотов.

Яскравою ілюстрацією дзеркальності пропагандистських гібридних дій сталінської Росії та гітлерівської Німеччини середини ХХ століття слугують Глейвіцький інцидент у Польщі та Майнільський інцидент у Фінляндії, що були названі на честь населених пунктів, де вони відбулися, під час яких у формі провокації були інсценовані неіснуючі бойові сутички з людськими жертвами серед військовослужбовців, і які, як інформаційно-пропагандистський факт, стали «казус беллі», тобто формальною дипломатичною підставою та офіційним приводом для початку збройної агресії нацистської Німеччини проти Польщі, а також сталінського Радянського Союзу проти незалежної Фінляндії.

З початку Другої світової війни Пауль Йозеф Геббельс значно посилив нацистську пропаганду основних ідей Третього рейху за допомогою спеціальних інформаційних випусків на радіо, в друкованій пресі та кінохроніці [4, с. 75].

Це відбувалося за рахунок концентрації засобів масової комунікації та використання психологічних методів нейролінгвістичного програмування населення, супроводжувалося новітніми на той час психологічними прийомами впливу на людину і маси, як-то подання інформації на фоні музичного супроводу, в тому числі творами Вагнера, що мав стійку асоціацію в німецького народу з історичними подіями «справедливих» війн німців.

У радіоефірах та перед художніми фільмами на кіноплівці обов'язково та настійливо підтримувався образ незламного солдата Вермахту, який веде священну війну за збереження світу так званих «германських арійських цінностей», досягнення історичної справедливості та відплати за образи та приниження німецької нації у Першій світовій війні, нагальної необхідності розширення життєвого простору арійських народів тощо [4, с. 75].

Німецьким солдатам невпинно повторювали, що це не звичайна війна, а смертельна сутичка двох ворогуючих політичних систем, двох світоглядів, що не можуть співіснувати. Жодного жалю чи поблажливості не мало бути: «Ціна в ній надто

висока, щоби допускати слабкість і сумніви». «В цій війні світоглядів з усією жорстокістю, яка властива такій боротьбі, поставлена на карту доля нашого німецького народу» [5].

Таку роботу щодо трансформації психології мас та ідеологічного й психологічного «накручування» населення через концентрацію каналів комунікацій, на фоні політично-психологічних травм історичного минулого з недавньої історії Німеччини, перейняли і кремлівські ідеологи військових та змішаних тотальних конфліктів.

На думку автора статті, аналогічний прийом нині використовується в Російській Федерації, коли представники центрального інформаційно-пропагандистського центру в керівництві РФ за допомогою сконцентрованих у своїх руках державних і підконтрольних владі недержавних каналів телебачення, друкованих ЗМІ, Інтернет-ресурсів, штучно створених і розкручених «приручених» лідерів громадської думки, всіляких підконтрольних інтернет-блогерів у провідних соціальних мережах, месенджерах, а також цілих так званих «ботоферм», що працюють під орудою Генерального штабу Збройних сил РФ, проводять несамоовиту масштабну інформаційно-психологічну операцію з так званого пропагування світової експансії справжніх цінностей і переваг «Російської цивілізації» над іншими та просування монополії постулатів ортодоксальної державо орієнтованої церкви та так званих «Скреп русского мира» на мапі Світу» в руслі пропаганди Й. Геббельса.

В. Горбулін у своїх працях вивчив складні внутрішні російські процеси, пов'язані з нав'язливими проявами відомих в історії «фантомних» синдромів «Імперії, що вже занепадає», які формуються в руслі так званої «геополітичної стратегії російського неореваншу» [6].

Весь цей інформаційний вектор лягає на благодатний ґрунт фантомних психологічних травм російського суспільства, що виник після розпаду Радянського Союзу, спирається на військово-сировинну структуру економіки Російської Федерації та на наслідки тривалої економічної кризи в Росії, що слідувала згодом та тривала значний період часу.

По суті, офіційний Кремль протягом ХХ століття навіть у поодиноких випадках своїх локальних військових перемог через неефективність інформаційної політики та інших заходів сучасної гібридної війни не зміг скористатися перевагами переможця. У більшості зазначених випадків країни, що зазнали поразки у війні з Радянським Союзом (особливо це стосується Німеччини та Японії), вже через 20–25 років переважали СРСР у рівні науково-технологічного та соціально-економічного розвитку.

Проте російська військово-політична еліта змогла частково вивчити уроки з власних ганебних інформаційно-пропагандистських поразок

у фактично майже всіх воєнних конфліктах ХХ століття від російсько-японської війни 1904 року до подій в Афганістані та Ічкерії.

На думку очільників збройних сил Російської Федерації, ці практичні невдачі були значною мірою пов'язані не з об'єктивними проблемами економічної та політичної системи комуністичного СРСР, ідеологія та шлях економічного розвитку якого себе вичерпали й на тому етапі програли конкуренцію ідеологічно-економічним супротивникам, а з недостатньою інформаційною та іншою невійськовою підтримкою своїх агресивних дій.

Перевіривши нову гібридну стратегію на території Грузії в 2008 році, Москва перенесла та застосувала її складники в 2014 році на військово-інформаційний та культурно-світоглядний простір України.

Екс-заступник міністра оборони України адмірал І. Кабаненко має думку, що гібридна війна, яку веде щодо України Московська держава, вимагає переходу в безпековій політиці України від «реактивних» стратегій захисту та оборони держави до «проактивних». Тобто, за І. Кабаненком, «гібридна війна» у виконанні Кремля побудована на принципі так званого «промацування» слабких місць супротивника, на концепції послідовного покрокового просування (або одночасного за різними напрямками) такими умовними «хвилями», які то йдуть на спад, а потім знову підіймаються [7].

У випадках зі стратегією «гібридної війни» Москви на прикладі України і Грузії такі аналогії цілком доречні. Перші удари по Україні «гібридної армії» «Російської весни» прийшлися по найбільш слабкому, передусім із погляду ідеологічної лояльності до агресора місцевого населення, Донбаському регіону. У Грузії гібридні удари були завдані по місцях старих міжнаціональних конфліктів у регіонах Південної Осетії та Абхазії.

«Розвідкою боєм», яку довгий час проводив Генеральний штаб Збройних сил Російської Федерації, повною мірою можна вважати перманентне залякування, нагнітання стресу та напруження серед місцевої спільноти: нав'язування хибних цінностей, спотворення сенсів та орієнтирів людського розвитку та загальноприйнятих європейських гуманітарних цінностей, напруження на релігійному, етнічному, економічному, соціальному, екологічному, психологічному підґрунті тощо.

Разом із цим, на думку В. В'ятровича, Кремль веде в Україні не так «гібридну», а більшою мірою «більшовицьку» війну, оскільки події, що відбуваються в 2014–2020 роках в ОРДЛО, дуже схожі на те, що вже відбувалося в Україні століття тому, у 1918–1920 роках. Москва застосовує той самий метод, що й сто років тому. «Суть цього методу полягала в тому, що на території твориться якась паралельна, альтернативна влада, в Харкові, на противагу УНР, твориться Раднарком Радянської

України, який підтримується з Москви, створюються збройні формування, саме ці збройні формування визнаються Москвою, ведеться активна інформаційна, пропагандистська промивка місцевого населення для того, щоб його підтримувати, а потім вже розгортається безпосередня агресія – вторгнення на територію України» [8].

Це здійснюється через тимчасову слабкість державних інституцій в Україні та за рішучої підтримки більшовицьким урядом з Москви. Збройні формування створюються за складом з переважною більшістю людей, які є уроженцями інших країн або взагалі є іноземними громадянами, в тому числі з Росії.

Саме такі збройні формування матеріально, військово та кадрово підтримуються з Москви, ведеться активна і масштабна інформаційна та ідеологічна «промивка» та підкуп місцевого населення, ліквідуються не згодні з цим лідери громадської думки та суспільні діячі, знищується їх економічна база, ведеться інформаційна підготовка до вторгнення регулярних військ, а вже потім розгортається безпосередня військова агресія – вторгнення на територію України регулярних збройних сил Росії, що також стає елементом гібридної війни.

Офіційна Москва намагається переконати весь світ у тому, що в Україні відбувається внутрішня громадянська війна, оскільки такий підхід може розв'язати її руки в ідеологічному плані як агресорові та уникнути небажаних для власної економіки міжнародних санкцій, а також інших дипломатичних, матеріальних, ідеологічних втрат.

Таким чином, офіційний Кремль намагається підмінити поняття та спотворити реальну дійсність, щоб перенести відповідальність за події в Україні, в тому числі за військові та невійськові агресивні дії в межах України, на саму Україну та її військово-політичне керівництво.

З огляду на вищевикладене, в офіційних міжнародних політико-дипломатичних взаємовідносинах використовувати термін «гібридна війна» варто дуже обережно, щоб не давати прямих чи надуманих політичних та дипломатичних підстав агресору використовувати недосконалість міжнародного права на свою користь та уникнути міжнародно-правової відповідальності.

Необхідно визнати, що сучасна система міжнародної безпеки, що почала формуватися в міжнародному праві після закінчення Другої світової війни зі створенням Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних та регіональних організацій і інститутів щодо забезпечення світової безпеки, на жаль, нині вже не спроможна відповідати на такий виклик і гуманітарну загрозу як гібридна війна. Зазначена дефініція залишається неконвенційною, і при цьому відповідальність держав-агресорів, що розв'язують такі типи війн, залишається виключно

в рамках чинного воєнного права, розробленого в минулому столітті на застарілих засадах.

Так, не враховується стрімкий розвиток військових технологій, коли сучасні масштабні військові удари однієї держави проти іншої можуть бути здійснені засобами ракетного озброєння, далекобійної артилерії, авіації, безпілотними літальними апаратами тощо без фактичного переходу міждержавного кордону військовими частинами, а військова відповідь країни-жертви агресора на такі військові дії може бути трактована як оголошення та початок класичної військової компанії на території іншої держави. Це може стати проблемним питанням для країни жертви гібридної агресії в політико-дипломатичному плані.

Крім цього, в сучасній системі міжнародного права не враховано цілу низку компонентів гібридної війни, які в сучасних умовах впливають на життєздатність державних утворень та мають стати легітимним приводом для початку військових та невійськових заходів оборонної війни, а саме: економічна блокада, міжнародне ембарго, спеціальні економічні і персональні санкції, «гібридні» іноземні інвестиції з метою нанесення шкоди економіці країни – жертви агресії та взяття під контроль основних стратегічних галузей, промислових підприємств та об'єктів інфраструктури, зовнішні кібератаки, антидержавна пропаганда, втручання в процес та визначення результатів виборів, фінансування політичних партій і рухів із-за кордону, їх інформаційна та інша підтримка тощо.

Проте, на думку автора, гібридна війна – це, понад усе, комплексне політико-дипломатичне та військово-психологічне явище, яке складається із завчасно підготовлених державою-агресором і планово (синхронно) реалізованих оголошених та неоголошених, більшою мірою прихованих (знеособлених) заходів військового та невійськового, в тому числі економічного, дипломатичного, інформаційного, терористичного, психологічного, загальносмыслового та іншого характеру, а також інші дії спеціальних та розвідувальних служб, правоохоронних органів, приватних військових компаній, державних інформаційних холдингів, цивільних та парамілітарних організацій, іноземних найманців, некомбатантів, напівкримінальних угруповань та диверсійно-терористичних груп. І це явище – гібридна війна – спрямоване, перш за все, на досягнення стратегічних та тактичних політичних цілей і завдань країн, що беруть участь у таких війнах, тобто на виснаження, загальне послаблення країни опонента в усіх сферах, розбалансування його політичної системи та нав'язування супротивнику своєї політичної волі.

Крім цього, одним з елементів гібридної війни сучасності є прагнення країни агресора спровокувати іншу сторону конфлікту на пряму військову відповідь із метою звинуватити (через недоско-

налість міжнародного права щодо сучасного офіційного визначення гібридної війни) жертву агресії в ініціативному порушенні міжнародного права та прав людини, розв'язанні класичного військового конфлікту, а за цим покласти на жертву агресії пряму міжнародно-правову, військову та матеріальну відповідальність за агресію, знімаючи таку відповідальність за майбутні прямі військові та невійськові дії із себе.

Отже, з огляду на аналіз вищезазначеного наукового доробку стає зрозумілим, що поняття гібридної війни в розумінні сучасного міжнародного змішаного військово-політичного тотального конфлікту під час свого розвитку зазнало значної трансформації та масштабного розвитку. Так, на своєму першому етапі в XIX–XX століттях гібридна (тотальна) війна характеризувалася більше як інформаційна та економічна підтримка традиційних військових дій, яка була пов'язана з необхідністю негативного психологічного впливу на морально-бойовий дух та мотивацію бійців супротивника.

Під час Другої світової війни сторони приділяли дуже велике значення такій інформаційній складовій частині війни, як інформаційно-агітаційна підтримка бойових дій. У збройних силах Німеччини, США, Британії та СРСР розроблялися та функціонували спеціальні моделі артилерійських снарядів та авіаційних бомб, які (замість бойової частини з вибухівкою) утримували спеціальні пакети з літературою та засоби для розсіювання в повітрі на бойових позиціях ворога листівок, прокламацій та агітаційних матеріалів відповідного агітаційно-пропагандистського змісту, що мали демотивувати супротивника. Так, у радянських листівках основною тезою пропаганди була несправедлива експлуатація трудового німецького народу капіталістами та буржуазією, що захопили всі засоби виробництва, тобто ідеологічний удар було спрямовано на класові суперечності західних суспільств і німецького суспільства зокрема. У німецьких же листівках основними тезами були незаконні політичні та економічні репресії в СРСР, войовничий атеїзм та переслідування віруючих, несправедлива національна політика, винищення селян, колективізація, голод та матеріальне поневіряння більшості населення тощо.

На другому етапі, після Другої світової війни гібридні війни трансформувалися в більш розвинутий комплекс протистоянь, які характеризувалися умовами холодної війни між основними військовими та соціально-політичними блоками того часу. Для другого етапу, крім традиційних складників гібридної війни, характерними були ідеологічне протистояння, гонка озброєнь, промисловий шпionаж, нафтові і сировинні війни, військова та матеріальна підтримка ворогуючих угруповань у країнах Африки, Азії та Латинської Америки, що

розвивалися та ще не доєдналися до жодного глобального військово-політичного блоку. Так, Радянський Союз здійснював приховану неофіційну різнопланову підтримку прокомуністичних сил КНДР, В'єтнаму, Камбоджі, Єгипту, Сирії, Іраку, Лівії, Анголи, Куби, Нікарагуа тощо.

Сполучені Штати Америки своєю чергою негласно підтримували угруповання «Моджахедів» в Афганістані, групи «Контрас» у Нікарагуа, Гондурасі та Коста-Риці, пов'язані з США режими в країнах Африки, здійснювали пряму військову підтримку Японії, Південної Кореї, Саудівської Аравії, Кувейту та інших країн.

Після завершення радянської епохи та розпаду СРСР почався третій етап трансформації виду гібридних воєн. Третій етап характеризується розвитком інформаційних технологій, кібератаками, спрямованими на злам заходів безпеки стратегічних комп'ютерних та інформаційних мереж, психологічними інформаційними операціями та значним ухилом у бік перетворення гібридних воєн у смислові (сенсові) війни, коли завданням заходів гібридної війни стають вже не стільки локальні успіхи у військово-політичних та економіко-ідеологічних протистояннях, а насамперед, руйнування політичної системи супротивника, знищення традиційних цінностей та культурно-світоглядних орієнтирів населення супротивника, а також втручанням в електоральні процеси в країні жертві гібридної агресії з метою приведення до влади начебто демократичними методами політичних сил, афілійованих із країною агресором. А вже ці політичні сили з іноземним впливом, яким вдалося прийти до влади, мають здійснювати заходи щодо включення до порядку денного в політичних процесах країни-жертви, політичних наративів агресора та здійснення його політичної волі.

Висновки. Політика національної безпеки України має бути зосереджена на збереженні, підтримці та захисті ключових національних інтересів. Пріоритетним завданням є не стільки рефлексія на загрози, тобто кроки у відповідь на дії агресора, а головним чином їх передбачення, запобігання та уникнення. Важливим є готовність до реалізації стратегічних національних інтересів на фоні стрімких і карколомних перетворень геополітичної та внутрішньонаціональної політичної ситуації. Тобто держава і суспільство мають попереджати, виявляти та нейтралізувати явища і події, які можуть стати на заваді реалізації ключових національних інтересів, а не просто захищати їх від небезпеки. Для цього варто створити чітку ієрархію пріоритетів безпекової політики та невідворотно дотримуватися цього принципу.

Пріоритетним у цьому напрямі має стати постійна робота органів державної влади та політичних інститутів, на які покладено здійснення заходів реалізації національної безпекової полі-

тики України у військовій, економічній (енергетичній) гуманітарній, інформаційній сфері як засад поступального розвитку держави, здатної не тільки відповідати на гібридні загрози, а й запобігати можливості їх визрівання та впливу через стабільність суспільно-політичних, військових, економічних інститутів. Необхідним залишається посилення заходів щодо підняття привабливості та підтримки позитивного сучасного політичного іміджу України, захисту українських сенсів існування та способу життя, головними орієнтирами яких є принципи справедливості, свободи людини та добробуту, захисту та просування історичного надбання українського народу та його майбутніх перспектив як незалежної, вільної, демократичної держави у вільній міжнародній спільноті цивілізованих країн Європи та світу.

Подальші наукові дослідження об'єктивно пов'язуються з визначенням пріоритетних напрямів безпекової політики в окремих конкретизованих сферах, зокрема інформаційній, що залишається однією з найбільш вразливих і водночас потужних складових частин протидії Росії в умовах гібридної війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Російська агресія проти України. Сайт Постійного представництва України про ООН в Нью-Йорку. URL: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/>
2. Гібридна» війна. Політологічний енциклопедичний словник / Уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. [За ред. М.П. Требіна]. Харків : Право, 2015. 816 с.
3. Сахновський Є., Чедолума І. Воєнна теорія Карла фон Клаузевіца на межі ХХ–ХХІ ст. Матеріали наукового семінару кафедри історії нового та новітнього часу, 25 листопада 2014 р. *Історична панорама*. Спеціальність: історія 2015. Вип. 20. С. 109–127.
4. Попович К. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Історія». 2016. Вип. 2 (35). С. 75–79.
5. Могилевский Н.А. «Навстречу русским должна быть брошена наша ненависть...» Пропаганда и контрпропаганда в вермахте на заключительном этапе войны. *Военно-исторический журнал*. 2019. № 2 (706) С. 38-43.
6. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Дзеркало тижня*. 2015. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viynayak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu_.html.
7. Горбулін В. Гібридна війна: все тільки починається. *Дзеркало тижня*. 2016. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-vse-tilki-pochina-yetsya_.html
8. В'ятрович В. Кремль веде в Україні не гібридну, а «більшовицьку» війну. *Еспресо*. 2014. URL: https://espresso.tv/news/2014/11/29/vyatrovych_kreml_vede_v_ukrayini_ne_hibrydnu_a_quotbilshovyskuquot_viynu (дата звернення 24.02.2014).

REFERENCES:

1. Rosiiska ahresiia proty Ukrainy. Sait Postiinoho predstavnytstva Ukrainy pro OON v Niu Yorku. [Russian aggression against Ukraine. Website of the Permanent Mission of Ukraine to the United Nations in New York]. URL: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/> [in Ukrainian].
2. «Hibrydna» viina [“Hybrid” war].(2015). *Politolohichni entsyklopedychni slovnyk / Za red. M. P. Trebina* [Political encyclopedic dictionary/ Edited by M. P. Trebin]. Kharkiv: Pravo. 816 p. [in Ukrainian].
3. Sakhnovskiy Ye., Chedoluma I. (2015). Voienna teoriia Karla fon Klauzevitsa na mezhi XX–XXI st. (materialy naukovoho seminaru kafedry istorii novoho ta novitnoho chasu, 25 lystopada 2014 r.) [Military theory of Karl von Clausewitz on the verge of XX–XXI centuries. (materials of the scientific seminar of the Department of History of new and modern times, November 25, 2014)]. *Istorychna panorama. Spetsialnist: istoriia* [Historical panorama. Speciality: history.] Vyp. 20. Pp. 109–127 [in Ukrainian].
4. Popovich K. Hybrid warfare as a modern way of warfare: historical and modern dimensions [Hybrid warfare as a modern way of warfare: historical and modern dimensions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Istoria»*. [Scientific bulletin of Uzhhorod University. “History” series.] Vyp. 2 (35). Pp. 75–79 [in Ukrainian].
5. Mogilevskiy N.A. (2019). “Navstrechu russkim doljna byt broshena nasha nenavist...” Propaganda i kontrpropaganda v vermahte na zaklyuchitelnom etape voynyi [“Our hatred must be thrown to the Russians...” Propaganda and counter-propaganda in the Wehrmacht in the final phase of the war]. *Voенно-istoricheskii jurnal* [Military history magazine]. № 2 (706). Pp. 38–43 [in Russian].
6. Horbulin V. (2015). «Hibrydna viina» yak kliuchovy instrument rosiiskoi heostrategii revanshu [«Hybrid War» as a key tool of Russian geostrategy of revenge]. *Dzerkalo tyzhnia* [Mirror of the week]. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/gibrydna-viynayak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu_.html [in Ukrainian].
7. Horbulin V. (2016). Hibrydna viina: vse tilky pochynaietsia [Hybrid Warfare: Everything is just beginning]. *Dzerkalo tyzhnia* [Mirror of the week]. URL: http://gazeta.dt.ua/internal/gibrydna-viyna-vse-tilki-pochynaietsia_.html[in Ukrainian].
8. Viatrovych V. (2014). Kreml vede v Ukraini ne hibrydnu, a “bilshovytsku” viinu [Kremlin is not conducting a hybrid war in Ukraine, but the “Bolshevik” war]. *Espresso* [Espresso]. URL: https://espresso.tv/news/2014/11/29/viatrovych_kreml_vede_v_ukrayini_ne_hibrydnu__a__quotbilshovytskuquot_viynu [in Ukrainian].

To the question of the essence dimensions of hybrid warfare: classic and newest meanings

Shepitko Taras Volodymyrovych

Postgraduate Student
National Academy for Public
Administration under
the President of Ukraine
Antona Tsedika str., 20, Kyiv, Ukraine

The article analyzes the various approaches of scientists to the interpretation of the phenomenon of hybrid warfare. There is a lack of a unified political-diplomatic and military-legal consensus approach of political scientists to this problem. Historical parallels, identities and differences of past complex total conflicts with modern hybrid wars are considered. The chronological transformation of the concept of mixed (hybrid wars) is systematized. It is emphasized that there are shortcomings of the state security policy of Ukraine to counter total hybrid threats due to lack of initiative and reflex secondary nature of such a policy. Emphasis is placed on the fact that hybrid warfare is not only a complex combination of traditional and non-traditional methods of warfare, which include the use of military forces, and especially political, diplomatic, informational, propaganda, electoral, psychological, economic, political technology, cyber-sabotage, and terrorist measures of the parties, as well as a new stage in the development of covert general political interstate relations in conditions of competition between countries. Emphasis is placed on the impersonal, covert nature of the actions taken by the participants in the hybrid war.

The analysis of the transformation of the concept of hybrid war is carried out by the author against the background of the ongoing hybrid aggression against Ukraine by the Russian Federation, so the study and systematization of hybrid threats is a very important issue today. In addition, the difference between the Ukrainian-Russian conflict and other conflicts in the post-Soviet geopolitical space is analyzed using a comparative research method. A very important factor for the analysis were the scientific achievements of leading Ukrainian and foreign researchers of hybrid wars, scientific theories and applied concepts on the strategy and methods of hybrid (mixed and total) interstate conflicts and confrontations.

The study was carried out in a wide chronological framework, which allowed us to assess the comparative and formal-logical method of the preconditions and consequences of hybrid wars on a larger scale of assessment of the problem.

The purpose of the study is to systematize and use in further research on the hierarchy of priority areas of security policy of Ukraine, including the need to form a comprehensive preventive strategy to prevent hybrid threats.

The results of the analysis can be used during the work of the authorities of Ukraine and its political institutions in the process of modernization of the main legal documents governing aspects of security policy of Ukraine.

Key words: hybrid warfare, information war, hybrid aggression, security policy, sanctions.